

Promotoren als coauteurs

Surveyrapport

Sjors Overman¹

Oktober 2015

Samenvatting

Met een survey onder promovendi van de NIG is nagegaan in hoeverre zij promoveren op artikelen, of hun begeleider medeauteur is en wat dat betekent. Promovendi die vanaf 2013 zijn begonnen schrijven hun dissertatie vrijwel uitsluitend op basis van artikelen of in hybride vorm. Regelingen over status van artikelen bij promotie zijn bijzonder divers. Ook begeleiders hanteren verschillende normen voor samenwerking. In 41% van de gevallen schrijven begeleiders regelmatig stukken tekst voor onderdelen van het proefschrift van promovendi. In totaal zijn er door de respondenten 136 recente hoofdstukken of artikelen gerapporteerd die zij in het kader van hun proefschrift hebben geschreven. Aan 18% heeft minimaal één begeleider meegeschreven en in 43% wordt minimaal één begeleider als coauteur vermeld. Er relatief weinig verschillen ervaren in de begeleiding tussen promovendi die promoveren op basis van artikelen of promovendi die een monografie schrijven.

¹ Lid van de NIG PhD Council en verbonden aan de Nijmegen School of Management, Radboud Universiteit. Contact: s.overman@fm.ru.nl of via www.sjorsoverman.com.

Inleiding

Aanleiding

Promoveren op basis van een aantal wetenschappelijke artikelen komt in de bestuurskunde en politicologie steeds vaker voor (bijvoorbeeld Jilke 2015; Tummers 2012; Vis 2008). Niet alleen het traditionele boek, maar ook het schrijven van een samenhangende set publiceerbare artikelen kan nu ook leiden tot een promotie. Een belangrijk verschil ten opzichte van de traditionele promotie is dat de artikelen in het proefschrift samen kunnen zijn geschreven met anderen. Regelmatig worden artikelen voor het proefschrift door promovendi en hun begeleiders geschreven. Dat betekent dat de promotor ook op papier een aandeel kan hebben in het proefschrift. Een proefschrift verwordt daardoor tot een product waarvan we de inhoud (gedeeltelijk) toeschrijven aan zowel promovendus als promotor.

Doel

Dit rapport is geschreven op basis van de resultaten van een inventarisatie van de formele richtlijnen bij de instellingen die deel uitmaken van de NIG en bij de overige KNAW-erkende onderzoeksscholen in de sociale- en gedragswetenschappen. Vervolgens is een online survey uitgevoerd naar patronen van coauteurschappen tussen promovendi en promotoren in de Nederlandse bestuurskunde en politicologie. Door middel van deze vragenlijst is nagegaan in hoeverre promovendi in de bestuurskunde en politicologie promoveren op artikelen waar hun begeleider medeauteur is, hoe de rolverdeling tussen beiden is, en wat de status is van promovendus en promotor in het eindproduct. Een helder beeld van deze praktijk kan bijdragen aan een vakbrede discussie over deze ontwikkeling. Een open en eerlijke discussie over de promotor als co-auteur geeft de mogelijkheid tot een gelijk speelveld voor promovendi en promotoren tussen de instellingen. Dat deze discussie vakbreed wordt gevoerd is belangrijk, omdat regels omtrent auteurschappen ook het verdere verloop van de carrière van een promovendus kunnen beïnvloeden, ook buiten de instelling waar de promovendus promoveert. Ook zijn nieuwe promovendi gebaat bij kennis over praktijken in de rest van het vakgebied, waardoor ze een duidelijkere positie ten opzichte van hun begeleiders kunnen innemen. Tot slot kan deze informatie voeding geven aan de discussie over de wenselijkheid van deze ontwikkeling.

Opzet van dit rapport

Voorafgaand aan de rapportage van het vragenlijstonderzoek is er een kort overzicht gepresenteerd van de formele richtlijnen met betrekking tot het promoveren op wetenschappelijke artikelen in de Bestuurskunde, Politicologie en aanverwante disciplines. In het vervolg van dit rapport staan voornamelijk beschrijvende resultaten op basis van het vragenlijstonderzoek. Allereerst beschrijft dit rapport een bondig overzicht van het profiel van de deelnemers. Vervolgens is er ingegaan op de eisen aan de dissertatie die volgens de respondenten worden gesteld. De twee paragrafen die daarop volgen vormen de belangrijkste bijdrage van dit rapport. Daarin wordt ten eerste een overzicht gegeven over de patronen van samen publiceren en het voorkomen van coauteurschappen. Ten tweede volgt er nog een paragraaf over de begeleiding die promovendi ervaren en de samenhang met het samen schrijven.

Formele regels

Universiteiten en faculteiten

De meeste formele regels over proefschriften worden vastgesteld door de universiteiten of faculteiten. Twee universiteiten geven een richtlijn voor het aantal artikelen dat een bestuurskundig of politicologisch proefschrift dient te bevatten, de UvT² (ongeveer 4) en de KU Leuven³ (minimaal 4, gepubliceerd in minimaal 2 tijdschriften). De overige promotiereglementen maken geen melding van een minimum of gewenst aantal artikelen.

Eén universiteit (UvT) noemt in de promotierichtlijnen expliciet dat de promovendus in de regel de enige auteur is van artikelen uit het proefschrift. Vier universiteiten (EUR, UTwente, UU en de VU) geven in hun richtlijnen aan dat artikelen met meerdere auteurs zijn toegestaan maar dat een essentieel onderdeel is geschreven door de promovendus.⁴ De universiteiten van Antwerpen en Leiden gaan een stap verder en vereisen dat de artikelen overwegend door de promovendus dienen te zijn geschreven.⁵

Zes universiteiten vereisen in de promotierichtlijnen dat de zelfstandige bijdrage van de promovendus aan artikelen met meerdere auteurs dient te worden aangetoond, waarvan twee hier verder geen richtlijnen voor aangeven (RU, UvT)⁶ en drie een schriftelijke verklaring van de promotor vereisen (Maastricht, Twente, UU).⁷ Alleen de EUR vraagt ook een schriftelijke verklaring van de coauteurs waarin toestemming voor opname in het proefschrift wordt gegeven.⁸

Overige onderzoeksscholen

De meeste door de KNAW erkende onderzoeksscholen in de sociale- en gedragswetenschappen hanteren geen richtlijnen voor wat betreft het promoveren op basis van artikelen en de vereisten waaraan die artikelen voldoen. In een reactie geeft een aantal onderzoeksscholen, waaronder WTMC, BCN en Ius Commune aan dat dit een taak is voor de individuele universiteiten en faculteiten, omdat de onderzoeksschool hierin geen formele zeggenschap heeft over het toekennen van de promotie. Daarnaast vertegenwoordigen sommige onderzoeksscholen dusdanig diverse disciplines binnen hun lid-instellingen dat een eenduidige richtlijn onmogelijk zou zijn. Bij sommige onderzoeksscholen (zoals de onderzoeksschool Mediëvistiek) speelt deze discussie in het geheel niet.

De onderzoeksschool ICS van sociologie geeft wel een richtlijn door een sectie op te nemen in de welkomstbrochure voor nieuwe promovendi. Hierin wordt benadrukt dat wetenschap een gemeenschappelijke inspanning vergt, en dat deze inspanning kan worden weerspiegeld in gezamenlijk auteurschap voor promovendi en begeleiders of anderen. Ook de directeur van het Tinbergen Instituut benadrukt het argument van samenwerking en samen publiceren, vooral in het beginstadium van een promotietraject. De onderzoeksschool voor communicatiewetenschap ASCoR hanteert als regel dat begeleiders als tweede of derde auteur worden genoemd. Het instituut Beleid en Management voor de Gezondheidszorg heeft een uitgebreide notitie met richtlijnen en handvatten ontwikkeld.

² Promotierichtlijnen TGLS.

³ Art. 17 promotiereglement KU Leuven.

⁴ Art. 4.5-2c promotiereglement EUR; art. 17.2 promotiereglement UU; art. 17.6 promotiereglement VU.

⁵ Art. 13.3 promotiereglement UL, Code of Practice UAntwerpen: sectie Begeleiding punt 17.

⁶ Art.13.3 promotiereglement RU en punt 4 promotierichtlijnen RU, promotierichtlijnen TGLS.

⁷ Art.17.2 promotiereglement UU.

⁸ Art.4.5-2b promotiereglement EUR.

Deelname aan de survey

Voor de survey zijn ruim 100 NIG PhD-leden benaderd in september-oktober 2015 en uiteindelijk hebben 38 respondenten de survey ingevuld (respons ongeveer 35%). In dit stadium zijn nog niet alle promovendi bereikt die een aanstelling vanaf 2014 hebben.

Vanwege anonimiteit hebben niet alle respondenten de vragen ingevuld over hun aanstelling en afdeling. Ongeveer 13% van de respondenten wilde geen antwoord geven op de achtergrondvragen die aan hen zijn gesteld. De percentages die hier zijn gegeven zijn gebaseerd op de volledig ingevulde vragenlijsten. Alle respondenten hebben een aanstelling aan een Nederlandse of Vlaamse universiteit. In totaal zijn er 9 universiteiten vertegenwoordigd door de respondenten in dit rapport.

De meeste respondenten promoveren in de bestuurskunde, gevolgd door politicologie; zie tabel 1 hieronder. Ook de meeste promotoren van de respondenten hebben een promotie in de bestuurskunde afgerond.

Tabel 1: vakgebied

	Promoveert in:	Is afgestudeerd in:	Promotor gepromoveerd in:
BSK / B&O	67%	50%	33%
Politicologie	24%	32%	18%
Sociologie	3%	6%	18%
Anders / weet niet	6%	11%	30%

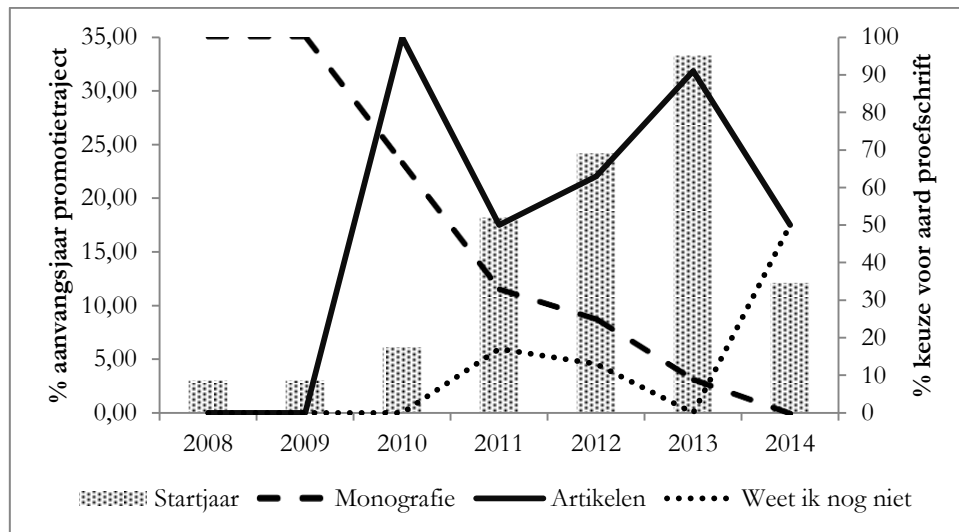
Van de respondenten heeft 76% een reguliere aanstelling als promovendus, 21% heeft een aanstelling met meer dan 20% onderwijstaken en 3% promoveert als buitenpromovendus naast een reguliere baan.

Eisen aan de dissertatie

De meeste respondenten zijn in 2013 begonnen met hun dissertatie, zie onderstaande figuur; dat er weinig deelnemers zijn die in 2014/15 zijn begonnen heeft te maken met de contactlijst die in de eerste ronde van deze survey is gebruikt en niet met een afname in het aantal promovendi. In een aanvullende ronde moeten ook de promovendi die recenter lid zijn geworden van NIG worden benaderd voor deelname.

Van de respondenten schrijft 63% een proefschrift op basis van artikelen en 24% een proefschrift op basis van een monografie. 13% heeft hier nog geen besluit over genomen. De respondenten die voor 2013 zijn begonnen plannen nog overwegend vaker om een monografie te schrijven. Respondenten die vanaf 2013 zijn begonnen schrijven vrijwel uitsluitend een dissertatie op basis van artikelen of geeft aan een hybride vorm te verkiezen. Meer dan 95% van de respondenten schrijft de dissertatie in het Engels. Slechts een enkeling schrijft een Nederlands proefschrift. Figuur 2 geeft hiervan een overzicht.

Het aantal geplande artikelen in de modulaire dissertatie ligt gemiddeld iets lager dan het aantal geplande hoofdstukken in een monografie. De meeste respondenten die op artikelen willen promoveren plannen 4 of 5 artikelen in het proefschrift. Zie tabel 2.

Figuur 2: aard van proefschriften per startjaar

Van de respondenten gaf 37% aan enige vorm van afspraak te hebben gemaakt met de promotor over de publicatiestatus van de artikelen om de dissertatie te kunnen indienen. De afspraken over de status van de artikelen bij de promotie zijn bijzonder divers. De meest gehoorde afspraak (36% van de afspraken) is dat een deel van de artikelen moet zijn geaccepteerd en de overige moeten een R&R-uitnodiging hebben gekregen. Een regelmatig gehoorde variant is dat een deel moet zijn geaccepteerd en een ander deel ingediend. Maar andere afspraken die worden gemaakt zijn dat alle artikelen moeten zijn geaccepteerd in een peer-reviewed tijdschrift, dat alle artikelen zijn ingediend, of dat alle artikelen minimaal een keer zijn gepresenteerd op een conferentie.

Tabel 2: aantal geplande hoofdstukken of artikelen

Aantal geplande onderdelen	Monografie	Artikelen
3	0%	4%
4	11%	50%
5	22%	29%
6	44%	12%
7	22%	4%

Noot: deze tabel presenteert gegevens zonder de weet ik niet categorie.

Meeschrijven en co-auteurschappen

Begeleiders (promotoren en copromotoren) schrijven regelmatig stukken tekst voor onderdelen van het proefschrift van promovendi. Bij 41% van de respondenten is dit het geval. In het overgrote deel van de respondenten die rapporteren dat hun begeleider een stuk meeschrijft betreft dit een dissertatie op basis van artikelen. Slechts een enkeling die een monografie schrijft geeft aan dat de begeleider ook onderdelen van hoofdstukken schrijft. Als begeleiders meeschrijven, dan is dat meestal aan de introductie, theorie of

conclusie. Zie onderstaande tabel 3 voor een overzicht waarin de gepresenteerd wordt aan welk deel de begeleider heeft meegeschreven in minimaal één van de vier meest recente artikelen/hoofdstukken.

Tabel 3: onderdeel waaraan wordt meegeschreven

Onderdeel	Begeleider heeft meegeschreven in één van de 4 recentste artikelen
Introductie	26%
Theorie	32%
Methode	13%
Analyse	5%
Resultaten	16%
Conclusie	24%
Revisies na R&R uitnodiging	8%

Begeleiders ontvangen volgens de respondenten in meer dan 10% van de gevallen automatisch het auteurschap voor een artikel van de promovendus. Als iemand tekst bijdraagt lijdt dat in driekwart van de gevallen tot een automatisch auteurschap, en het bijdragen van data geeft volgens een kwart van de respondenten automatisch recht op auteurschap. Geen enkele respondent geeft aan dat een afdelingshoofd automatisch in aanmerking komt voor een auteurschap.

Tabel 4: reden voor auteurschap

Reden voor automatisch auteurschap	
Promotor	10,5%
Copromotor	13,2%
Ontvanger grant	2,6%
Onderzoeker verstrekt data	23,7%
Onderzoeker schrijft tekst	73,7%
Afdelingshoofd	0%
Hulp revisie	7,9%

Een auteurschap voor een niet-begeleider volgt in bijna alle gevallen uit het bijdragen van tekst (of, in sommige gevallen, data) aan een artikel. Slechts een enkeling geeft aan dat de een onderzoeker die geen begeleider is auteurschap heeft gekregen op basis van commentaar op een conceptversie. Mogelijke redenen voor automatisch auteurschap staan genoemd in tabel 4, met daarachter het percentage respondenten dat deze reden hanteert.

Promovendi onderkennen ook dat het samen schrijven van artikelen leerzaam is. Ruim 83% van de ondervraagden is het eens met de stelling dat promovendi de kneepjes van het vak leren door samen met coauteurs schrijven.

Artikelen van promovendi

In totaal zijn er door de respondenten 136 hoofdstukken of artikelen gerapporteerd die zij in het kader van hun proefschrift hebben geschreven. Aan 24 van die artikelen (18%) heeft minimaal één begeleider (promotor of copromotor) meegeschreven volgens de respondenten. In 59 van de artikelen (43%) wordt minimaal één begeleider als coauteur vermeld. Zie tabel 5 hieronder voor een overzicht.

Tabel 5: kruistabel meeschrijven en coauteurschap

		Begeleider als coauteur		
		Nee	Ja	Totaal
Begeleider schrijft mee	Nee	75	37	112
	Ja	2	22	24
	Totaal	77	59	136

Interessant genoeg maakt het geen verschil promovendi op basis van artikelen promoveren of op basis van een monografie voor zowel het meeschrijven van de begeleider als voor coauteurschappen. Ook het vakgebied (bestuurskunde ten opzichte van politicologie) en de universiteit waar promovendi promoveren maken (vrijwel) geen verschil. Wat opvalt is dat de dat wanneer de begeleider heeft meegeschreven, dit vrijwel altijd leidt tot een coauteurschap. Gemiddeld is de kans dat een artikel wordt geschreven met de begeleider als coauteur ongeveer 50%. Heeft de begeleider tekst geschreven, dan is neemt die kans toe tot ruim 98%. Andersom is de kans dat een begeleider ook daadwerkelijk heeft meegeschreven als die als coauteur staat vermeld slechts 32%. In overeenstemming hiermee geeft 19% van de ondervraagden aan dat de begeleider (promotor en/of copromotor) sowieso op ieder artikel moet worden vermeld als coauteur. Het is echter in schril contrast met slechts 8% van de ondervraagden die oordeelt dat het geven van alleen feedback een auteurschap rechtvaardigt. Niet voor niets vindt 25% van de respondenten dat sommigen van hun coauteurs eigenlijk geen auteur zouden moeten zijn.

Bij veel promovendi wordt er gesproken over wie als auteur moet worden genoemd op artikelen. 53% van de ondervraagden geeft te kennen dat hierover is gesproken; daar tegenover staat dat 25% aangeeft hier nog nooit over te hebben gesproken. Een deel (28%) van de promotoren geeft bij het begin van een promotietraject aan dat er samen gaat worden gepubliceerd, en een klein deel (17%) heeft het gevoel dat er geen ruimte was voor discussie over het auteurschap van artikelen. Opvallend genoeg vindt volgens maar iets meer dan de helft (53%) van de respondenten dat hun promotor het belangrijk vindt voor de promovendus om ook alleen te publiceren. Van de promovendi zelf vindt 75% het belangrijk of zeer belangrijk om alleen te publiceren.

Begeleiding

Promovendi geven positieve reacties over de kwaliteit van de begeleiding door hun begeleiders. Er zijn weinig promovendi die het oneens zijn met stellingen als 'mijn begeleider geeft tijdig feedback' en 'mijn begeleider staat open voor kritiek over begeleiding'. Er is wat meer spreiding in de houdingen ten opzichte van stellingen over het verkopen van een verhaal en het aangeven waar de kracht van een verhaal zit. Over het algemeen worden er relatief weinig verschillen ervaren in de begeleiding tussen promovendi die promoveren op basis van artikelen of promovendi die een monografie schrijven, behalve in die laatste stelling. Het enige opvallende verschil tussen de twee groepen promovendi is dat begeleiders van promovendi die op artikelen promoveren beter weten aan te geven waar de kracht van het werk ligt. Zie onderstaande variantieanalyse voor details.

Discussie en afsluitende opmerkingen

Promoveren op basis van artikelen lijkt het traditionele proefschrift binnen een paar jaar te hebben verdrongen; binnen een paar jaar zal sporadisch nog een enkeling een monografie verdedigen. Dit past in de bredere trend die in de exacte wetenschappen al enige tijd aan de gang is en in de sociale

wetenschappen steeds duidelijker zichtbaar wordt. Deze ontwikkeling brengt wel de nodige vragen met zich mee over samenwerking en begeleiding in promotietrajecten.

In de huidige praktijk van het promoveren is het inmiddels gebruikelijk dat begeleiders ook delen van artikelen voor promovendi schrijven, zoals blijkt uit deze survey. Teksten worden door begeleiders vooral geleverd voor introductie, theorie en conclusie. Met name de framing van een artikel wordt door een promotor op deze manier beïnvloed. Tegelijkertijd heeft het aantal artikelen waaraan een begeleider niet heeft meegeschreven maar waar de naam van een begeleider wel op staat een nog grotere vlucht genomen. Als gevolg hiervan is de naam van een onderzoeker op een artikel niet langer een garantie op het werk van die onderzoeker. Tegelijkertijd zitten er ook zeer positieve kanten aan dergelijke professionele samenwerking tussen promotor en promovendi. Jonge promovendi onderkennen duidelijk dat zulke samenwerking hen de kneepjes van het vak leert. Daarnaast zijn zulke samenwerkingen een goede afspiegeling van de academische praktijk na de promotie.

De eisen die aan een proefschrift worden gesteld zijn ruim en verschillen per afdeling en/of faculteit. Als eerste dient hierbij te worden opgemerkt dat de NIG PhD raad vindt dat het goede zaak is dat de regels omtrent proefschriften ruim zijn. Volgens ons zijn hoogleraren in staat om hun promotierecht naar de eigen professionele standaarden aan te wenden. Maar als er regels en beperkingen worden geformuleerd, dan dienen die uitdrukkelijk binnen de discipline te worden bediscussieerd en afgestemd. Afdelingen, faculteiten en universiteiten hebben hiervoor volgens ons niet de juiste schaal. Promovendi die net hun proefschrift hebben verdedigd gaan de competitie op de arbeidsmarkt en om onderzoeksbeurzen op (inter-)nationale schaal aan. Het voeren van dit debat binnen de gehele discipline is daarom in het belang van promovendi.

Referenties

Jilke, Sebastian. 2015. "Essays on the Microfoundations of Competition and Choice in Public Service Delivery." Rotterdam: Erasmus Universiteit.

Tummers, Lars. 2012. "Policy Alienation: Analyzing the Experiences of Public Professionals with New Policies." Rotterdam: Erasmus Universiteit. <http://repub.eur.nl/pub/31615/>.

Vis, Barbara. 2008. "Biting the Bullet or Steering Clear?: Politics of (not-) Unpopular Welfare State Reform in Advanced Capitalist Democracies." Amsterdam: Vrije Universiteit.